

Normal språkutvikling – noe for logopedier?

Vi vet mye om hva det er som stimulerer et barn til å utvikle språket sitt. Vi vet at det er et komplekst samspill mellom mange forhold, bl.a. hjernens utvikling i de første leveårene, barnets munnmotoriske utvikling, foreldrenes måte å ta og opprettholde kontakt, bruk av språk til barnet (og ikke minst *med* barnet), barnets egen lydproduksjon, begrepsdannende erfaringer av ymse slag samt andres responser på barnets kommunikasjon. Det er sikkert mulig å definere enda flere forhold som er like viktige for barnets språkutvikling. Alt dette vet vi ganske mye om.

Jeg jobber en del med alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), og dette er et spennende fagfelt hvor mye har skjedd i løpet av relativt kort tid. En sammenligning mellom før og nå kan se slik ut:

Før: Kommunikasjon ble trent på enerom.

Nå: Kommunikasjon blir stimulert der hvor alle kommuniserer.

Før: Barnet måtte vise at han/hun forsto hva et grafisk symbol (den gangen ofte et pictogram) forestilte før man kunne forvente at barnet tok det i bruk. Symbolforståelse ble vanligvis trent på gjennom matchningsoppgaver.

Nå: De voksne peker på symboler (nå vanligvis PCS el. lign.) mens de prater med barnet. De er forbilder, og barnet lærer ut fra erfaring hva symbolene betyr og hvordan de brukes.

Før: Barnet måtte forstå i hvert fall de fleste symbolene på tavlen før nye ble tilføyd.

Nå: Barnet får flere symboler enn dem han/hun selv bruker spontant. Dette gjør det lettere for de voksne å være rollemodeller, og barnet får noe å strekke seg etter.

Før: Man jobbet spesifikt med imitasjon for å trene barnet i bruk av ASK-systemet sitt.

Nå: Man er bevisst at de voksne er rollemodeller i bruk av ASK-systemet. Det er *de* som bruker det i kommunikasjon med barnet. Barnet tar det i bruk etter hvert som han/hun er klar for det.

Før: Man jobbet spesifikt (og med varierende hell) med å få barnet til å overføre lært kommunikasjon til virkeligheten utenfor treningsrommet.

Nå: Unødvendig.

Sammenligningen mellom før og nå er, som alle ser, satt på spissen og ganske unyansert. Det er for eksempel mange gode grunner til å la noe arbeid og trening skje på enerom, og det behøver ikke å være noe galt i å jobbe med matching heller. Men sammenligningen viser at det har skjedd noe grunnleggende med vår måte å tenke ASK-stimulering på, og man prøver nå å etterligne normal språkutvikling mest mulig.

Tilbake til normal språkutvikling og til det som stimulerer den. Foreldre snakker til barna sine allerede på fødestua, selv om de ikke regner med at barnet skal forstå det språklige innholdet. De er med andre ord rollemodeller i bruk av språk. Barnet, på sin side, bruker et helt år på å lytte til språk og utforske egen pludring før de første ordene kommer. Språket utvikler seg når barnet er i et miljø hvor språk blir brukt. Man forventer ikke at barnet skal forstå de få ordene man bruker til dem, før man introduserer noen få nye. Vi ser at barn som trenger ASK, i dag får et opplegg som i langt større grad enn før er en etterligning av normal språkutvikling, noe som oppleves riktigt at de skal ha.

Hva da med barn som har språk- eller talevansker, men som likevel ikke skal ha ASK? Hva slags trening får de av logopedien sin? Tenker logopedien helhetlig nok til å innlemme alle aktuelle forhold som nevnt i det første avsnittet, i et treningsopplegg? Fortsatt hører jeg enkelte si at barn under fire år ikke nyttiggjør seg logopedtrening. Hvordan passer det med alt vi vet om normal språkutvikling? Det skjer ufattelig mye bare i løpet av de fire første årene, og det er fascinerende å se hvor mye språk en normalspråklig fireåring faktisk har etablert. Dette skjedde før barnet ble fire år, og det skjedde som en direkte konsekvens av språklig stimulering i en naturlig setting fra dag én. Når språkutviklingen ikke går på skinner, skal da logopedien med sin fagkompetanse ikke kunne hjelpe fordi barnet er for ungt? Foreldrene begynner som sagt, å stimulere språk allerede på fødestua, mens logopedien ikke kan gjøre noe før fire år senere. Det er nok riktig at tradisjonell uttaletrening vanskelig lar seg gjennomføre med yngre barn, men språk er mye mer enn uttale. Hvis barnet pludrer med stavelser, kan vi stimulere stavelsesrepetisjoner (fra CV til CVCV-stavelser), hvis språket er på toårsnivå, vet vi at utvidelse av vokabular samt korte setninger er neste milepæl. I hvilken grad veileder logopedien de voksne rundt barnet på hvordan språket kan stimuleres ut fra der hvor barnet faktisk er? Når veiledning blir gitt, ser logopedien da på normal språkutvikling og prøver å etterligne mest mulig? I denne sammenhengen er det viktig å kjenne utviklingen som sådan, d.v.s. ved hvilke aldre barnet utvikler ulike språklige ferdigheter, men det er like viktig å vite hva det er som gjør at barnet faktisk utvikler språket (jfr. måten ASK-stimulering foregår på nå). Først da kan logopedien lage et treningsopplegg som tar utgangspunkt i barnets språklige funksjonsnivå samtidig som omgivelsene får hjelp til nødvendig tilrettelegging i tråd med det vi vet om normal språkutvikling. Normal språkutvikling er absolutt noe for logopedier.

Erik Reichmann, Leder, Yrkesetisk råd